

RECENZIO GERGELY ORSOLYA *VÁLLALKOZÁS NŐI MÓDRA* C. KÖNYVÉRŐL
(STUDIA TERRA SICULORUM 2., NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET,
KOLOZSVÁR, 2013)

Az ezerarcú valóság társadalomtudományos megismerésében és megértésében néha időbeni különbségek mutatkoznak az élettények valóságbeli és szakirodalmi megjelenésében. Előfordul, hogy az örökös változásban lévő társadalom új jelenségeit egy ideig észre sem vesszük, vakon megyünk el mellettük, miközben azok a szelektív kutatói kíváncsiságra fittyet hányva zavartalanul, öntörvényűen kibontakoznak. Bizonyosan így van ez a Gergely Orsolya könyvében tárgyalt téma – a székelyföldi női vállalkozói kultúra – esetében is: a jelenség vizsgálata megjelenése után bő két évtizedes késéssel kerül napirendre az erdélyi magyar társadalomkutatásban. A kutatói érzékenység indítékai között meglehet nem utolsó, hogy a témát megtaláló „feladatteljesítő társadalomkutató” maga is nő. Ha férfiuralmú társadalmunkban maszkulin kutató adná a fenti címet munkájának talán sokan eleve enyhe előítéllettel, kaján, lesajnáló attitűddel közelednék a szerény küllemű kötethez: no lám, milyenek is ezek a váltakozó nők? De mellőzzük a fölösleges feltételezéseket, inkább nézzük tárgyyszerűen a tényállást: milyen módszerekkel, adatokkal megalapozott valóságreferenciákat talál a szóban forgó kötetben az olvasó.

Gergely Orsolya két székelyföldi megye – Hargita és Kovászna – női vállalkozói populációjának bemutatására vállalkozott. A kutató célja a jelenkorban – társadalmi léptékben mérve az időt – kialakuló, formálódó új társadalmi csoport megismerése: a kis- és középvállalkozók körében megjelenő női szereplők vállalkozásindítási és -menedzselési motivációinak, a vállalkozások profiljának, a vállalkozás-működtetések logikájának szociológiai módszerekkel történő vizsgálata. E vállalkozásában eszközei: széleskörű elméleti tájékozódás, félezer megkérdezettre kiterjedő kérdőíves vizsgálat és interjúk vállalkozó nőkkel. A kutatás alapkérdései: milyen jellemzők mentén írható le és tipizálható a vállalkozó nők csoportja, akik kisebb-nagyobb vállalkozásba kezdtek? Hogyan egyeztethető össze a vállalkozói életmód a „tradicionális” női szerepkörrel? Milyen indítékok, döntésbefolyásoló tényezők, mikrokozmoszi feltételek – például munkaerő-piaci esélytelenségek, családi viszonyok – működnek, amikor valaki a székelyföldi társadalomban nőként vállalkozásba kezd? Hogyan jelenik meg a vállalkozó nők önértelmezéseiben új társadalmi szerepük, pozíciójuk?

A fenti kérdésekre adott válaszok mellett Gergely Orsolya könyvének nem mellékes jelentőségű hozadéka, hogy a kutatás folyamatát, a tárgyalt jelenségről való tudásszerzés szakmai következetességének módjait is nyomon követhetjük. A kutatás és értelmezés a kvalitatív és kvantitatív módszertan eredményeire támaszkodik. Az empirikus adatszerzés eszköze a megkérdezésen alapuló adatgyűjtés: a 77 kérdést tartalmazó kérdőív lekérdezése 518 személytől történt, és a vállalkozó nőkkel körültekintő alapossggal félig strukturált interjúk készültek.

A székelyföldi női vállalkozói kultúra, a női vállalkozók kialakulóban levő rétegének árnyalt, sok szempontú bemutatására, az adatok, tények, helyzetek, magatartások, viszonyok és kontextusok megjelenítésére a használt leíró jellegű tárgyalásmód alkalmas és megfelelő.

A KÖNYV FELÉPÍTÉSE

A kötet első fejezetében a szerző áttekinti a nemzetközi, országos, magyar, valamint az erdélyi magyar szakirodalmat, hogy érzékelhetővé tegye a romániai vállalkozások indulásának gazdasági-társadalmi kontextusát. A poszt szocialista országok gazdasági jelenségeit tárgyaló szakirodalom és a romániai társadalmi-gazdasági környezet sajátosságainak összefoglalása a fontosabb vállalkozói magatartások és vállalkozó típusok cselekvési lehetőségeinek és indítékainak megismertetéséhez volt szükséges. Az elméleti keretek körültekintő kijelölése után a gazdasági szerveződési formák, vállalkozások ágazati megoszlása, munkaerő-piaci pályák elemzése következik. A szerző a romániai társadalmi-gazdasági kontextus ismeretében a székelyföldi női vállalkozókra vonatkozó hipotéziseket fogalmaz meg. Olyan tényezők figyelembevételével, mint a vállalkozókra jellemző szocio-demográfiai tényezők, társadalmi meghatározottságok, kulturális tényezők, vállalkozói irányultság, motiváló tényezők. A kutatás folyamán sor kerül a hipotézisek helyességének mérlegelésére, a szerző gondosan elemzi, ellenőrzi, tényekkel bizonyítja, vagy elveti előzetes feltételezéseit, ha azok nem állnak összhangban a feltárt valósággal, a kutatásban megismert élet-tényekkel.

EMPIRIKUS EREDMÉNYEK. MÓDSZERTAN

A kutatás módszertanilag két pilléren nyugszik: a dolgozat alapját képező empiriahalmoz a 2010 március–áprilisában lezajlott survey-kutatásból (kvantitatív módszer), valamint a több hónapon át tartó interjúgyűjtésből (kvalitatív módszer) származik. A két módszertani eljárás a női vállalkozói magatartás megismerésében, a sajátos élethelyzetek megértésében szerencsésen kiegészíti egymást.

A kérdőíves kutatásban a mintavételi alappopulációt 8504 soros névlista képezte. A végső mintavétel kialakítása után a mintavételi terv Kovászna megyében 240 kérdőív, Hargita megyében 360 kérdőív lekérdezésére vonatkozott. A kérdőív 77 kérdést tartalmazott, ebből közel egyharmad nyílt kérdés, kétharmad pedig zárt kérdés, a lekérdezésében 17 kérdezőbiztos vett részt, a lekérdezési arány 83 százalékos volt. Külön figyelmet érdemlő a két megyében térségenként és településtípusonként bejegyzett vállalkozások alapsokaságából történő arányos mintavételi eljárás.

A *kvalitatív kutatás* módszerével 31 interjú készült vállalkozásokat vezető nőkkel. Az interjúalanyok keresésében a kutató ismerősi kapcsolathálózata volt a kiindulópont, majd hólabdamódszerrel további alanyok kerültek a vizsgálatba. Az interjúalanyok kiválasztásánál a vállalkozás-változatok – eltérő területek, eltérő vállalkozástörténetek, eltérő gazdasági szektorok – minél alaposabb megismerése volt a cél, érvényesítve ezúttal is a mintavételben a terület- és település-

típusok arányos megjelenítésének lépéseit. A félig strukturált interjúk (mellékletben közölt) interjúvezető segítségével készültek.

EREDMÉNYEK: AZ EMPÍRIA FELDOLGOZÁSA

A kutatási eredmények feldolgozásában a kétféle adatgyűjtési technika eredményeit ötvözve ismerjük meg a feltárt valóság tényeit. Például: vizsgált népesség szocio-demográfiai jellemzőit, a vállalkozásindítás feltételrendszerét, a vállalkozásindítás motivációs bázisát, a vállalkozások működtetésének kulturális, környezeti tényezőit, a vállalkozói döntést befolyásoló személyek és a vállalkozók kapcsolatait, a vállalkozások alaptevékenységeit, eredményeit, ágazati megoszlásukat, a vállalkozás működtetésére fordított idő mértékét stb.

A vállalkozásokban végzett tevékenység szerint a kutató három kategóriát különített el: a *kereskedő*, a *szolgáltató*, valamint a *termelő*, nők által vezetett és működtetett vállalkozásokat, illetve vállalkozónöket, kifejtve, hogy mit fednek az egyes kategóriák. A vállalkozói magatartás, a vállalkozások menedzselésének vezérelveit, általános stratégiáit tekintve a szerző szakmaiságról, profitszerzésről, karrierépítésről, illetve hobbiról beszél. Motiváció szerint négyféle székelyföldi női vállalkozótípust azonosít: vannak *nyomkövetők*, *munkavágyók*, *nagyravágyók* és *számlavágyók*. A recenzens eltekinthet az eredmények részletes tartalmi ismertetésétől, másképp milyen újdonságok, eddig nem tapasztalt ismeretek maradnak az érdeklődő olvasónak?

Gergely Orsolya a téma tárgyalásában attribútumokat, tulajdonságokat és ezekből összetevődő változókat, ezek közötti kapcsolatokat állapít meg. Nem esik a túláltalánosítás csapdájába, megnézi, *mi van* és értelmezi, hogy az a jelenség miért éppen úgy van. Értelmezéseiben, következtetéseiben a mégoly kritikus, árgus (férfi)szem sem találhat elfogultságot, aránytévesztést, mellébeszélést. A sokszínű valóság felderítésében állításai egyaránt alapulnak szilárdan alátámasztott empirikus megfigyeléseken és logikai érveléseken.

A könyv elévülhetetlen, megkérdőjelezhetetlen jelentősége szociológiai irodalmunkban a társadalomtörténeti fontosságú téma felismerése és módszeres vizsgálata a változóban levő poszt szocialista társadalomban. Ez a megismerési folyamat nem zárult le, a szerző az interjúk közzétételét is tervezi, ezek elemzése nagy valószínűséggel árnyalni fogja a székelyföldi női vállalkozók világról eddig megrajzolt képet.

A könyvet használhatja bárki, aki a székelyföldi mindennapi valóság e szegmensének társadalmi viszonyai iránt érdeklődik, de jó szívvvel ajánljuk azoknak a kezdő társadalomkutatóknak is, akik módszertani következetességet, értelmezési szempontok választását, hipotézisek felállításának módozatait szeretnék tanulni.

Nagyon tetszett a kutató következtetéseiben a téma pontos kontextusba helyezése: „Nem a „business”-emberek világa ez, hanem a rurális térség emberi léptékű sikertörténeteinek tárháza. A siker pedig a családfenntartás, a létfenntartás, a végleges elvándorlás gondolatának kiiktatása, a hagyományokhoz ragaszkodás, a mentális egyensúly megtartása.” Hétköznapi életünk legfontosabb tényei.